

حکومت هخامنشیان

دانستنی های پارسه (تخت جمشید)

نویسنده: شمشاد امیری خراسانی
انتشار: ۱۵ خرداد ۱۳۹۶ - ۷ دقیقه مطالعه

چکیده مقاله

پارسه یا تخت جمشید نام یکی از شهرهای باستانی ایران است که سالیان سال پایتخت مجلل تشریفاتی امپراتوری ایران در زمان امپراتوری هخامنشیان بوده است. داریوش بزرگ، خشایارشا و اردشیر اول، زمانی حدود ۵۰ سال مرکزی برای برگزاری مراسم آیینی و جشن‌ها مخصوصاً نوروز در تخت جمشید برپا کردند. در اولین روز سال نو گروه‌های زیادی از ملل گوناگون به نمایندگی از ساتراپی‌ها یا استانداری‌ها اعم از یونانیان و مصریان تا بابلیان و هندی‌ها با هدایایی مانند ظروف ساخته شده از لاجورد، انواع جام‌های زرین و حیوانات گوناگون در تخت

پارسه یا تخت جمشید نام یکی از شهرهای باستانی ایران است که سالیان سال پایتخت مجلل تشریفاتی امپراتوری ایران در زمان امپراتوری هخامنشیان بوده است. داریوش بزرگ، خشایارشا و اردشیر اول، زمانی حدود ۵۰ سال مرکزی برای برگزاری مراسم آیینی و جشن‌ها مخصوصاً نوروز در تخت جمشید برپا کردند. در اولین روز سال نو گروه‌های زیادی از ملل گوناگون به نمایندگی از ساتراپی‌ها یا استانداری‌ها اعم از یونانیان و مصریان تا بابلیان و هندی‌ها با هدایایی مانند ظروف ساخته شده از لاجورد، انواع جام‌های زرین و حیوانات گوناگون در تخت جمشید جمع می‌شدند و هدایای خود را به شاه تقدیم می‌کردند..

باور تاریخدانان بر این است که اسکندر مقدونی سردار یونانی در ۳۳۰ پیش از میلاد، به ایران حمله کرد و پارسه را به آتش کشید و احتمالاً بخش عظیمی از کتابها، فرهنگ و هنر هخامنشی را با اینکار نابود نمود. با این حال ویرانه‌های این مکان هنوز هم در شهرستان مرودشت در استان فارس برپا است و باستان شناسان از ویرانه‌های آن نشانه‌های آتش و هجوم را بر آن تایید می‌کنند.

این مکان از سال ۱۹۷۹ یکی از آثار ثبت شده ایران در میراث جهانی یونسکو است.

نام تخت جمشید در زمان ساخت «پارسه» به معنای «شهر پارسیان» بود. یونانیان آن را پرسپولیس (به یونانی یعنی

«پارسه‌شهر» خوانده‌اند. در فارسی معاصر این بنا را تخت جمشید یا قصر شاهی جمشید پادشاه اسطوره‌ای ایران می‌نامند که در شاهنامه فردوسی نیز آمده‌است.

تخت جمشید در مرودشت کنونی و حدود ۴۷ کیلومتری شمال شرقی شیراز در استان فارس و در نزدیکی رود کوچک پلوار است. طرف شرقی آن بر روی کوه رحمت است و سه طرف دیگر با دیوارهای حافظ شکل داده شده‌اند. پارسه بر روی صفه یا سکوی سنگی که ارتفاع آن بین ۸ تا ۱۸ متر بالاتر از سطح جلگه مرودشت است، به مساحت ۳۰۰ در ۴۵۵ متر بنا شده‌اند. همچنین طول تخت جمشید برابر با طول آکروپولیس در آتن است، اما عرض آن چهار تا پنج برابر آکروپولیس است.

وسعت کامل کاخ‌های تخت جمشید ۱۲۵ هزار متر مربع است که از بخش‌های مهم زیر تشکیل یافته است:

کاخ‌های رسمی و تشریفاتی پارسه (کاخ دروازه ملل)

سرای نشیمن و کاخ‌های کوچک اختصاصی

خزانه شاهی

دژ و باروی حفاظتی

چگونگی ساخت تخت جمشید (پارسه)

قدیمی‌ترین بخش پارسه بر پایه یافته‌های باستان‌شناسی مربوط به سال ۵۱۵ پیش از میلاد است. آنگونه که در منابع متعدد و گوناگون تاریخی آمده‌است ساخت پارسه در حدود ۲۵ قرن پیش در دامنه غربی کوه رحمت یا میترا یا مهر و در زمان داریوش بزرگ آغاز گردید و سپس توسط جانشینان وی با تغییراتی در بنای اولیه آن ادامه یافت. بر اساس خشت‌نوشته‌های کشف شده در پارسه در ساخت این بنای با شکوه معماران، هنرمندان، استادکاران، کارگران، زنان و مردان بی‌شماری شرکت داشتند که علاوه بر دریافت حقوق از مزایای بیمه کارگری نیز استفاده می‌کردند. ساخت این مجموعه بزرگ و زیبا بنا به روایتی ۱۲۰ سال به طول انجامید.

در گذر زمان تعدادی از ستون‌های دروازه کاخ صد ستون در تخت جمشید حوادثی مثل زلزله را پشت سر گذاشته و سر پا مانده‌اند. آنها در نگاه اول یکپارچه به نظر می‌رسند اما در حقیقت تکه تکه هستند و روی هم سوار شده‌اند. راز پایداری آنها مقابل زمین لرزه در محل اتصال این تکه‌هاست، جایی که دو تکه ستون به وسیله سرب مذاب به هم متصل شده‌اند. این سرب علاوه بر محکم کردن اتصال دو تکه ستون، نقش مهمی برای مقاومت سازه در مقابل زمین لرزه داشته‌است. سرب فلز چکش خوار و نرمی است که هنگام بروز زمین لرزه از خودش واکنش نشان داده و خرد نمی‌شود، این همان نقشی است که در ساختمان‌های امروزی و مدرن بر عهده فنر لای ستون‌ها گذاشته می‌شود.

یکی از هنرهای معماری در پارسه این است که نسبت ارتفاع سر درها به عرض آنها و همین‌طور نسبت ارتفاع

ستون‌ها به فاصله بین دو ستون نسبت طلایی است. نسبت طلایی نسبت مهمی در هندسه است که در طبیعت وجود دارد. این نشانگر هنر ایرانیان باستان در معماری است.

کاخ آپادانا تخت جمشید (پارسه)

کاخ آپادانا از قدیمی‌ترین کاخ‌های پارسه است. این کاخ که به فرمان داریوش بزرگ بنا شده است، برای برگزاری جشن‌های نوروزی و پذیرش نمایندگان کشورهای وابسته به حضور پادشاه استفاده می‌شده است.

این کاخ توسط پلکانی در قسمت جنوب غربی آن به «کاخ تچرا» یا «کاخ آینه» ارتباط می‌یابد. کاخ آپادانا از ۷۲ ستون تشکیل شده است که در حال حاضر ۱۴ ستون آن پابرجاست. ستونهای ایوان کاخ گرد ولی ته ستونهای داخل کاخ مربع شکل می‌باشد.

کاخ تچر تخت جمشید (پارسه)

تچر یا تچرا به معنای خانه زمستانی می‌باشد. این کاخ نیز به فرمان داریوش کبیر بنا شده و کاخ اختصاصی وی بوده است. روی کتیبه‌ای آمده: «من داریوش این تچر را ساختم.»

این کاخ یک موزه خط به شمار می‌رود از پارسی باستان گرفته در این کاخ کتیبه وجود دارد تا خطوط پهلوی بالای ستون‌ها از نمای جلویی‌های مصری استفاده شده است. قسمت اصلی کاخ توسط داریوش بزرگ و ایوان و پلکان سنگی جنوبی توسط خشایارشا و پلکان سنگی غربی توسط اردشیر دوم بنا شده است.

کاخ هدیش تخت جمشید (پارسه)

این کاخ که کاخ خصوصی خشایارشا بوده است در مرتفع‌ترین قسمت صفت پارسه قرار دارد. این کاخ از طریق دو مجموعه پلکان به کاخ ملکه ارتباط دارد. احتمال می‌رود آتش سوزی از این مکان شروع شده باشد به خاطر نفرتی که آتشی‌ها از خشایارشا داشتند به خاطر به آتش کشیده شدن آتن به دست وی. رنگ زرد سنگ‌ها نشان دهنده تمام شدن آب درون سنگ‌ها به خاطر حرارت است. اینجا مکان کوچکی بوده ۶*۶ ستون قرار داشته است. به خاطر ویرانی شدیدی که شده اطلاعات زیادی در مورد این کاخ در دسترس نیست خیلی‌ها از اینجا به عنوان کاخ مرموز نام برده‌اند. هدیش به معنای جای بلند می‌باشد و چون خشایارشا نام زن دوم او هدیش بوده است نام کاخ خود را هدیش می‌گذارد این کاخ در جنوبی‌ترین قسمت صفت قرار دارد و قسمت‌های زیادی از کف از خود کوه می‌باشد.

کاخ ملکه تخت جمشید (پارسه)

این کاخ توسط خشایارشا ساخته شده است و به نسبت سایر بناها در ارتفاع پایین‌تری قرار گرفته است. بخشی از این

کاخ در سال ۱۹۳۱ توسط شرق‌شناس مشهور، پرفسور ارنست امیل هرتزفلد، خاکبرداری و از نو تجدید بنا شد و امروزه به عنوان موزه و اداره مرکزی تأسیسات پارسه مورد استفاده قرار گرفته‌است.

کاخ صدستون تخت جمشید (پارسه)

وسعت این کاخ در حدود ۴۶۰۰۰ مترمربع است و سقف آن به وسیله صد ستون که هر کدام ۱۴ متر ارتفاع داشته‌اند، بالا نگه داشته می‌شده‌است.

کاخ شورا تخت جمشید (پارسه)

به این مکان کاخ شورا یا تالار مرکزی می‌گویند. احتمالاً شاه در اینجا با بزرگان به بحث و مشورت می‌پرداخته‌است. با توجه به نقوش حجاری شده، از یکی از دروازه‌ها شاه وارد می‌شده و از دو دروازه دیگر خارج می‌شده‌است. به این دلیل به این جا کاخ شورا می‌گویند که در اینجا دوسر ستون انسان وجود داشته که جاهای دیگری نیست و سر انسان سمبل تفکر است.

آرامگاه های شاهنشاهان تخت جمشید (پارسه)

در فاصله ۶ و نیم کیلومتری از پارسه نقش رستم قرار دارد. در نقش رستم آرامگاه‌های شاهنشاهانی مانند داریوش بزرگ / خشایارشا / اردشیر یکم و داریوش دوم واقع است. آرامگاه پنجمی هم هست که نیمه کاره باقی مانده و احتمالاً متعلق به داریوش سوم است.

ساختمان خزانه شاهنشاهی

این ساختمان که از چندین تالار، اطاق و حیاط تشکیل شده‌است با دیوار عظیمی از بقیه پارسه جدا می‌شود.

کتیبه‌های گلی

در حفاری‌های انجام شده در محل پارسه تعداد بسیار کتیبه‌های گلی که در انبارهای زیر پارسه انباشته شده که بر اثر سوختن پارسه پخته شدند یافت شد و همگی به آمریکا ارسال شد که متأسفانه در بین راه تعداد بسیاری از آنها از بین رفتند و مقدار مانده نیز به علت جنگ جهانی دوم در انبارهای دانشگاه آمریکا ماند و ترجمه نشد. سر انجام بخشی از آنها ترجمه شد حاوی دفاتر حسابداری امپراتوری هخامنشی است و فراتر از آن مشخص شد ایرانیان در آن زمان چگونه می زیسته اند به عنوان مثال مشخص شد کلیه کارگران و مهندسان در ساخت پارسه حقوق دریافت داشته (شراب - گندم و ...) و زنان دارای حقوق کامل بوده و حتی مرخصی بارداری داشته و کسانی

هم حقوق دریافت میداشته اند تا از کودکان مراقبت کنند متأسفانه در تاریخ ۱۳۸۷ هـ ش مشکلات زیادی بر سر این کتیبه‌ها رخ داد به این شکل که تعدادی یهودی با ادعای دست داشتن حکومت جمهوری اسلامی در بمب‌گذاری‌ها علیه یهودیان تقاضای غرامت کرده و به عنوان مال ایران این کتیبه‌ها را معرفی کردند و تقاضای دریافت این کتیبه‌ها را به عنوان غرامت نمودند

ارجاع به این مقاله

شمشاد امیری خراسانی، «دانستنی‌های پارسه (تخت جمشید)»، پارسیان دژ، ۱۳۹۶.

خواندن مقاله و پیوست‌های آن در وبسایت پارسیان دژ

نشانی ثابت این نسخه:

<https://parsiandej.ir/articles/1092/pdf/پارسه-تخت-جمشید.pdf>

آخرین ویرایش مقاله: ۱۲ مرداد ۱۴۰۵